

ספר

משנת יעקב

על מסכת עירובין

הערות ביאורים וציונים

ומו"מ בדברי הראשונים והאחרונים על סדר הדף

ובסופו

קיצור הלכות מחיצות

עירובי חצירות ועירובי תחומין

מאת

יעקב בלאאמו"ר הרה"ג ר' גבריאל שליט"א ישראלי

שנת תש"ע

מרדכי צבי גרינפלד

דומ"ץ דביהמ"ד טשערנאביל ב"ב
השלושה 31 בני ברק

שלמה זלמן גרוסמן

רב ואב"ד אלעד
רבי יהודה הנשיא 31 אלעד
טל' 03-9096062

תאריך. כ"א מנ"א תשס"ט

באתי בשורות אלו בשבח החיבור הנפלא של ידי"נ הרה"ג המופלג ר' יעקב ישראלי שליט"א על מסכת עירובין, ולהביע העונג הנפשי בעברי בין בתרי אמרותיו ממה שהעלה מתוך לינה בעמק ההלכה, וערך בכשרון רב כשמלה מחוורת כל העניינים הראויים לדון בהם בהלכות חמורות אלו וכבר איתמחי גברא בחיבור שחיבר על מסכת נדה, ומודע לי האיש זה שנים, שמזדמן לנו להשתעשע בדברי תורה ובו מציע הרב הנ"ל לפני ספקותיו בהלכה ובליבון שמעתא, ובאמנה אין שיחה שלא יצא לי תועלת מהערותיו הקולעות, המעידות על שקידה וחתירה על האמת, והמשתקף בחיבור אשר לפנינו, ושמחה היא להוגי דיעה ועמלי תורה יום יציאת ספר זה לאורה בו ירוו צמאונם בהרבה ספיקות שעלו בעת לימודם, וגם הערות מחכימות שלא עמדו עליהם

ואברך את המחבר היקר הרה"ג הנ"ל שכה יוסיף להעשיר הציבור הלומדים בעוד חיבורים יקרים כאלו

החותם לכבוד תוה"ק ולומדיה

מרדכי צבי גרינפלד

י"א מר חשון תש"ע

חזיתי איש מהיר במלאכתו מלאכת ה' ולפני מלכים יתייצב הרה"ג רבי יעקב ישראל שליט"א מרביץ תורה בעירנו עם חיבורו החשוב בשם משנת יעקב על מסכת עירובין, ובו ביאר סוגיות על סדר הדפים עם ביאורי הראשונים והאחרונים בטוב טעם ודעת, וכן קיצור ההלכות הנובעים מהסוגיא, וניכר רוב עמלו בסוגיות הקשות בעירובין שהם דברים התלויים בדיקדוק גדול, וירד בספרו לברר עומק העניינים בעומקה של תורה עם בירורי הלכה בעיקרי הדברים בעירובין, ונראה שיהיה בע"ה תועלת ללומדים עניינים עמוקים וקשים אלו, והדברים נכתבו בדרך ישרה ושפה ברורה וסברות נכונות בבירור העניינים, וראוים הדברים להעלותם על שולחן מלכים ללמוד עניינים אלו.

והריני בזה בברכה רבה לידידי הרה"ג המחבר שליט"א שיזכה שהדברים יתקבלו בי מדרשא לתועלת הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה ולהוסיף חיילים באורייתא בספרים נוספים חשובים ובלימוד לאחרים בע"ה, מתוך עמל התורה במנוחת הנפש והרחבת הדעת הקדושה, ונוכה כולנו לראות בהרמת קרן התורה ועמליה כראוי בכל ישראל לכבוד ולתפארת הקב"ה ותורתו. ויזכה להמשיך בהרבצת תורה ויראה בעירנו הקדושה.

באתי עה"ח לכבוד עמלי התורה

ביקרא דאורייתא

שלמה זלמן גרוסמן

הקדמה

מה אשיב להי' כל תגמולהי עלי, וזיכני ישב באהלה של תורה, וגם להוציא לאור ספר זה על מסכת עירובין, מסכת זו רובה דינים דרבנן, עירובי חצירות ועירובי תחומין וגם בהלכות מחיצות הרבה דינים וחילוקים דרבנן, וכידוע קשה מאד להבין הגדרים בדינים דרבנן, רבות נתייגעתי במסכת זו ואף לילות יסרוני כליותי, אך מי יאמר זיכתי לבבי ואמרתני אחכמה והיא רחוקה ממני, ומימ אקוה שיהיה לתועלת לעוזר מעט בלימוד מסכתא עמוקה זו שרוב עניייה נוגעים מאד למעשה.

עניינו של חיבור זה ביאורים ועיונים ומימ ומראה מקומות בגפית ובראשונים ואחרונים ע"ס הדף, בתוך הסוגיא באו דברי הפוסקים הנוגעים לעניין ביאור הסוגיא, ויש בזה תועלת גדולה להעמיד דבריהם בתוך הסוגיא אשר דבריהם מפוזרים בכ"מ, ובסוף כל סוגיא העולה להלכה ומימ בטור וש"ע והנ"כ, בסוף הספר קיצור עיקרי הלכות המצויים למעשה בדיני מחיצות ועירובי תחומין ועירובי חצירות, פשוט שאין לסמוך ע"ז למעשה והכל בדרך לימוד, רבות נעזרתי בספרי זמנינו שערי עירובין תיקון מבאות בית אליהו חכמת הלב ועירובי חצירות וקרית אריאל.

עיקר ענינים אלו למדתי כולל תפארת יהודה ורחיה בראשות הרה"ג ר' מנחם מילר שליט"א שהשפיע על הלומדים מאור תורתו, וספר זה הוא פרי לימודי עם ידידי מלא בחכמה ודעת הרה"ג ר' נחום הופמן שליט"א והרבה מתורתו מוזג בספר, וידידי מעמודי התוך בביהמ"ד שלמדתי עימו במסכת זו הרה"ג ר' משה פלמן שליט"א מח"ס ביאורים ועיונים עמ"ס חולין.

ואסיים בכבוד האכסניא שבה אני לומד כולל תפארת חיים שמואל שייסד ידידי ורעי הרה"ג ר' יחיאל משה פריינד שליט"א, יזכה להרבות פעלים לתורה כאות נפשו הטהורה.

בכבוד ובמורא הנני להודות להורי היקרים, אאמ"ר הרה"ג כמזרח"ר גבריאל שליט"א ולא"מ מרת אירית תחי' שגדלוני במסירות והרבה תורה ויר"ש קבלתי מהם ובזכותם הגעתי עד הלום, כן הנני להודות למו"ח מוקיר רבנן יקר הרוח הר"ר ד"ר סעדני אנדרי ברנס שליט"א ולחמותי היקרה מרת שושנה רייזל תחי' העומדים לימיננו כל הימים, ימלא הי' משאלות לבם לטובה ויראו נחת דקדושה מכל יו"ח.

ואת עלית על כולנה, רעייתי היקרה מרת נעמי תחי', שבזכות התמסרותה הנני יכול ללון בעומקה של הלכה, ישלם הי' פעלה ותהי משכורתה שלמה מעם הי' אלוקי ישראל, ויהי' שנוכה לראות נחת דקדושה מכל יו"ח, וזכה שיאיר לבנו בתורתו כי הם חיינו ואורך ימינו.

המחבר

מדין דנפרצה למקום האסור לה, ולכן רק מקום הפתוח לר"ה או כרמלית בעי לחי או קורה, אבל מקום הפתוח למקום פטור א"צ תיקון ברוח הד', כלל, אבל דעת הגר"ז בס' שמ"ה סכ"ג שאינו מדין נפרצה למקום האסור לה, אלא גזרו דלא הוי רה"י אלא בד' מחיצות, וגם בפתוח למקום פטור בעי לחי או קורה, והאבנ"ז עצמו כתב לחלק בין מבוי לחצר, דבמבוי הוא מדין נפרצה למקום האסור ובחצר בלאו האי טעמא גזרו דבעי ד' מחיצות. [ועמש"כ שם פ"ט א' בתוד"ה במחיצות, ושם בתוד"ה רב אמר יבואר מה יסוד הדין דנפרצה למקום האסור].

ד. **ידוע** מח' האחרונים אם פרצה יותר מ' הוא מדרבנן או דא"ר, אמנם ברוח הד' פשוט דפרצה יותר מ' הוי דרבנן, שהרי מדא"ר סגי בג' מחיצות אפי' כשרוח הד' רחב מ' [וכן מוכח ברשב"א י"א א' ד"ה מאי], והחזו"א מוכיח מזה שגם בג' רוחות פרצה יותר מ' הוי דרבנן, עיין חזו"א קי"א ה' ובמכתב שם סק"א, והיינו משום דס"ל דמדא"ר סגי בג' מחיצות כיון דע"י ג' מחיצות חשיב רוח הד' כפתח, אבל אם לא היה נחשב הרוח הד' כפתח אלא היה פרצה גם מדא"ר לא היה מועיל ג' מחיצות.

במשנה. ואם יש לו צוה"פ א"צ ל'מעט.

הטעם דקורה ע"ג מבוי לא מהני מדין צוה"פ

הדרב"י משה בס"י שס"ג י"ג מוכיח דצוה"פ הוא דוקא בקנה מכאן ומכאן וקנה על גביהן אבל קורה על כותלי מבוי לא נחשב צוה"פ מהא דרוחב הקורה צריך שיהא בה טפח כדלהלן י"ג ב' אבל צוה"פ סגי בקנה העליון רחב משהו, וכ"כ המ"א בס"י שס"ג ס"ק כ"ח, ועוד יש להוכיח כן מהא דקורה לא מהני כשרחב הפתח יותר מ' ואילו צוה"פ מהני, וכן למה קורה למעלה מכ' ימעט הא צוה"פ מהני למעלה מכ', ומוכח דקורה לא מהני מדין צוה"פ, [וע"ש במ"א מה שהקשה מסוכה, והוסיף שאם כותלי המבוי בולטים נידון משום קנה דלא גרע מלחיים].

והטעם דכותלי המבוי לא מועילים במקום קנים של צוה"פ אף שמבחוץ למבוי ראשי הכתלים העובי שלהם כב' מזוזות לא מבואר כ"כ בקדמונים ומצינו בזה כמה דרכים.

הקהילות יעקב ס"י ו' כתב כיון דבעינן שהמזוזות של צורת הפתח יהיו סותמות מקצת הרוח ולכן כותלי

ב ע"א

פתיחה להלכות מחיצות

יסוד הדין דמדרבנן בעי תיקון ברוח הרביעית

א. מן התורה מקום המוקף ג' מחיצות יצא מתורת רשות הרבים ומותר בטלטול, [לדעת רוב הראשונים ע"י ג' מחיצות הוי רה"י, ולדעת הרמב"ם בג' מחיצות הוא עדיין כרמלית ולהיות רה"י צריך ד' מחיצות, ויש מהראשונים שמחלקים דבפתוח לרה"י צריך ד' מחיצות, ופתוח לכרמלית סגי בג' מחיצות ליחשב רה"י, כמבואר בבאה"ל ריש סי' שס"ג, ומ"מ לכו"ע מה"ת בג' מחיצות אינו רשות הרבים ומותר בטלטול], אבל חכמים תקנו דאסור בטלטול אא"כ יש תיקון ברוח הד' ע"י לחי או קורה או צורת הפתח.

והטעם שאסרו חכמים לטלטל כשאין תיקון ברוח הד', רש"י כאן מפרש דאם יטלטלו במקום שאין מחיצה ברוח הד' יבואו לטלטול ברה"י ולכן גזרו שלא לטלטל במבוי בלא לחי וקורה, ורבינו יהונתן כתב טעם נוסף, כי היכי דלא ליתו לטלטולי מרה"י לתוכו דכיון שנפרץ במילואו לרה"י ושוה לרה"י אמרי דין רה"י יש לו לפיכך הצריכו לעשות היכרא שלא יטלטלו מרה"י למבוי. [ועי' בבית מאיר סי' שס"ג סכ"ט ד"ה יהיה] שכתב ששני טעמים אלו של רש"י והר"י זהו המחלוקת להלן דף ח' ב' דמר סבר היכרא מלגיו ומר סבר היכרא מלבר].

וע"י שפ"א שהקשה על הר"י דאין טעם לאסור לטלטל בתוך המבוי ד"א בלא לחי או קורה דהא אדרבה ע"י יסברו יותר שהיא רה"י, ועוד מקשה דלטעם זה ראוי לחייב לעשות לחי או קורה בכל מבוי, וזה לא שמענו אלא רק להתיר טלטול צריך לעשות קורה.

ב. **ודע** דהמאירי בדף מ"ד ב' כתב דבכל מקום סגי בג' מחיצות, ולא אמרו חכמים שצריך תיקון לרוח הרביעי אלא במבוי שחלוק לחצרות או חצרות שחלוקין לדירורין עכ"ד, וזו שיטה מחודשת, וברמב"ם פ"ז ה"ח ובשו"ע סי' שס"ג ס"א משמע שבכל מקום גזרו חכמים דלא סגי בג' מחיצות ובעי תיקון ברוח הד' וכן פשוט בפוסקים.

ג. **האחרונים** נחלקו איך הדין בפתוח למקום פטור, האבני נזר סי' ש' וסו"ס רפ"ט מוכיח מהאבן העזר להלן פ"ט א' בתוד"ה במחיצות, שהדין לתקן הרוח הד' הוא